

III. SYLWETKI

ANTONIKUCZYŃSKI

WŁADYSŁAW M. ŁATYSZEW Z INSTYTUTU DZIEDZICTWA
BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO
W JUŻNO-SACHALIŃSKU LAUREATEM NAGRODY
„PRZEGLĄDU WSCHODNIEGO” ZA ROK 2002

Rozpocznę może od osobistego wątku związanego ze studiami terenowymi i archiwalnymi, które prowadziłem w byłym Związku Radzieckim, dotyczącymi wkładu Polaków w poznanie syberyjskich etnosów i ich kultury — na ten czas przypada także moja znajomość z laureatem „Przeglądu Wschodniego”. W ówczesnej literaturze ukazującej się w tym kraju pojawiały się od czasu do czasu informacje podkreślające bogatą historię związków polsko-syberyjskich w tym zakresie, ujmowanych najczęściej jednak w kontekście wspólnej walki z caratem¹.

Na ów czas, wyłączając z tych prac odniesienia ideologiczne, formułowane jako rewolucyjne związki polsko-rosyjskie, literatura ta poświadczała dostrzeganie ważnego problemu badawczego, którym były także inne rodzaje tych kontaktów, np. w dziedzinie badań etnograficznych i przyrodniczych. Przez pewien czas odbywały się nawet polsko-radzieckie i radziecko-polskie konferencje naukowe, organizowane przez Komisję Historyków Polski i ZSRR oraz przez Instytut Historii i Techniki Polskiej Akademii Nauk, zawsze pod auspicjami obu Akademii Nauk. Także współcześnie ten nurt badań podejmowany jest przez różne środowiska naukowe w Rosji, zwłaszcza w jej syberyjskiej części. Nierzadko inicjatorami takich konferencji, które w ostatnich latach odbywały się w Irkucku, Jakucku, Kazaniu czy Tomsku są odradzające się w tych miastach środowiska polskiej diaspory, zrzeszające się w narodowych stowarzyszeniach, jak np. „Ogniwo” w Irkucku, „Polonia” w Jakucku, czy „Orzeł Biały” w Tomsku, wspierane przez miejscowe instytucje naukowe — uniwersytety, instytuty Rosyjskiej Akademii Nauk czy muzea. Z ich inicjatywy odbyło się w ostatnim dziesięcioleciu kilka międzynarodowych konferencji: w Jakucku (1997 i 1999), Tomsku (1999 i 2002), Irkucku (2000 i 2003) i w Kaza-

¹ Zob. seria pod nazwą: *Sslynnye rewolucjonierzy w Sibirii*, wydawana od roku 1973 przez Uniwersytet Irkucki.

niu (1998). W Tiumentiu, z inicjatywy Stowarzyszenia Kultury Polskiej „Latarnik”, utworzono pod koniec lat 90. XX stulecia muzeum dokumentujące dzieje polskiej diaspory na terenie Syberii Zachodniej oraz wkładu Polaków w rozwój cywilizacyjny i gospodarczy tej części Imperium Rosyjskiego. W Jakucku natomiast w 2002 roku wzniesiono pomnik czczący pamięć polskich zesłańców do Jakucji w XVII–XIX wieku oraz masowych represji w wieku XX i wybitnych badaczy ziemi jakuckiej. W Južno–Sachalińsku w 1991 roku stanął pomnik Bronisława Piłsudskiego upamiętniający jego wkład w badania etnograficzne na Sachalinie oraz na terenie tzw. Pomorza Amurskiego. Pamięć innego zesłańca z okresu powstania styczniowego, Michała Jankowskiego, czci pomnik wzniesiony w Siedmi na zachodnim brzegu Zatoki Amurskiej, wzniesiony tam w 1991 roku. Był M. Jankowski wybitnym działaczem gospodarczym na tym dalekowschodnim skrawku Rosji, a także przyrodnikiem i archeologiem. Jego osiągnięcia omawiane są podczas cyklicznych konferencji naukowych odbywających się we Władywostoku, organizowanych przez Państwowe Zjednoczone Muzeum im. W. Arseniewa².

Trudno byłoby omówić tu całą faktografię z tego zakresu, niech jednak tylko powyższe przykłady posłużą za uzasadnienie poglądu, iż współcześnie w Federacji Rosyjskiej rozwija się wartki nurt czczenia pamięci Polaków, którzy na przekór zesłaniom dali syberyjskiej ziemi swój trud, wiedzę i umiejętności, wyrażające się w jej poznaniu, cywilizowaniu i gospodarczym rozwoju.

Wspomnieć tu także należy o uczonych, którzy w czasach radzieckich, a także i współcześnie podejmowali i nadal prowadzą żmudne nieraz badania archiwalne dotyczące związków polsko–syberyjskich w dziedzinie nauki, kultury i działalności gospodarczej. Oto np. problematyką tą zajmował się nieodżałowanej pamięci Borys P. Polewoj, historyk nauki, oświeclający zawsze w obiektywnym ujęciu kontakty Polaków z syberyjskimi ziemiami³. Zagadnienia te stanowią także przed-

² *Jankowskie czczeni. Materiały konferencji 1992, 1994, 1996 gg.*, Władywostok 1996.

³ B.P. Polewoj ogłosił m.in. w roku 1965, jako pierwszy w ZSRR, artykuł omawiający postać polskiego zesłańca z końca XVII w. Adama Kamińskiego–Dłużyka i jego *Diariusz więzienia moskiewskiego...*, zawierający relacje etnograficzne o ludach Syberii. Później razem z A. Kuczyńskim i Z. Wójcikiem był współautorem krytycznej edycji tego *Diariusza...*, który ukazał się we Wrocławiu w roku 1997 jako: A. Kamiński–Dłużyk, *Diariusz więzienia moskiewskiego miast i miejsc. Z pierwszego wydania oraz przypisami i komentarzami opatrzyli A. Kuczyński, B. Polewoj i Z.J. Wójcik*, Wrocław 1997. W bibliografii zestawionej w tej książce znajduje się 11 artykułów B. Polewoja (w języku polskim i rosyjskim) poświęconych A. Kamińskiemu–Dłużykowi, a wśród nich artykuł pt. *W poszukiwaniu nowych danych o Diariuszu Adama Kamińskiego–Dłużyka*, opublikowany na łamach „Ludu” (1994, t. 77, s. 235–257). Zasluga Polewoja jest także udowodnienie polskich korzeni Jana Kozyrewskiego, odkrywcy Wysp Kurylskich. Zob. na ten temat jego artykuł pt. *Trzy pokolenia Kozyrewskich na Syberii na podstawie źródeł archiwalnych*, w: *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 1998, s. 21–30. Bliżej o B.P. Polewoju zob. też: A. Kuczyński, Z. Wójcik, *Borysowi Pietrowiczowi Polewojowi na osiemdziesięciolecie*, „Wrocławskie Studia Wschodnie”, 1999, t. 3, s. 256–257 i *Kratiły obzor osnovnyh rezul'tatow naucznyh izyskanij Borysa Pietrowicza Polewogo, laurieata priemii S.I. Diezniewa 1992 g. i S.P. Kraszeninnikowa 1997 g. K 80–letju so dnja roždenija (23 maja 1998)*, wydany w 1998 roku w Sankt Petersburgu przez Rosyjskie Towarzystwo Geograficzne.

miot zainteresowań historyków z polskim rodowodem, Bolesława S. Szostakowicza z Irkucka, Walerego Skubniewskiego z Uniwersytetu Altajskiego w Barnaule, Wasylego Haniewicz z Obwodowego Muzeum Historycznego w Tomsku, Mirosławy Jefimowej z Władywostoku, Sergiusza Leończyka i Renety Oplakańskiej z Abakanu, Natalii Eljbart z Czyty, czy Tatiany Niedzieluk z Nowosybirsk. Z niektórymi z tych badaczy byłem lub jestem w osobistych kontaktach naukowych, część z nich uczestniczyła w konferencjach naukowych w naszym kraju i korzystała z zasobów archiwalnych dotyczących polskich dziejów za Uralem. Kontakty te zaowocowały wieloma publikacjami w pracach zbiorowych⁴ i czasopismach „Wrocławskie Studia Wschodnie” i „Literatura Ludowa”⁵. Tu wspomnieć należy, że współcześnie Nowosybirsk stanowi ważny ośrodek naukowy, w którym podejmowane są badania złożonych problemów związków polsko-syberyjskich na przestrzeni XVII–XX stulecia. Zagadnienia te podejmowane są również przez historyków z innych ośrodków naukowych w Rosji — Barnauł, Chabarowsk, Irkuck, Jakuck, Južno-Sachalińsk, Kazań, Moskwa czy Sankt Petersburg. Tu wspomnieć także należy zmarłego w latach 90. XX wieku profesora Włodzimierza Djakowa, z Moskwy, współtwórcy monumentalnej 25-tomowej edycji polsko-radzieckiej pod nazwą „Powstanie Styczniowe. Materiały i Dokumenty”, której redaktorami byli ze strony polskiej Stefan Kieniewicz, Franciszka Ramotowska i Wiktoria Śliwowska.

O potrzebie i znaczeniu takich kontaktów dla badań naukowych pisać nie trzeba. Nie sposób też wyliczyć wielu istotnych, dla omawianych przez tych autorów zagadnień oraz różnych powiązań między badaczami polskimi i radzieckimi. Potrzebę taką dostrzegają także współcześnie, w znacznie większym wymiarze aniżeli w czasach radzieckich, historycy z Federacji Rosyjskiej podejmujący coraz częściej problematykę dziejów Polaków za Uralem i ich wkładu w rozwój gospodarczy i naukowy dotyczący poznania kultury syberyjskich etnosów. Tu wspomnieć np. należy najnowszą edycję monografii Wacława Sieroszewskiego poświęconą Jakutom⁶, a także rosyjskie wydanie książki Witolda Armona, omawiającej wkład Polaków w poznanie jakuckiej kultury⁷. W wydawnictwach tych sytuuje się także rosyjska edycja książki omawiającej rolę Syberii w historii i kulturze narodu polskiego⁸.

⁴ *Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność*, pod red. naukową S. Ciesielskiego i A. Kuczyńskiego, Wrocław 1996; *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 1998 i *Kościół katolicki na Syberii. Historia — Współczesność — Przyszłość*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 2002.

⁵ „Literatura Ludowa. Dwumiesięcznik naukowo-literacki”, 2000, nr 6 — monotematyczny zeszyt poświęcony folklorowi jakuckiemu. Artykuły z tego zeszytu weszły potem do pracy zbiorowej pt. *Z kraju nad Leną. Związki polsko-jakuckie dawniej i dziś*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 2001.

⁶ W.L. Sieroszewski, *Jakuty. Opyt etnograficzeskogo issliedowanija*, Moskwa 1993.

⁷ W. Armon, *Polskie issliedowatieli kultury jakutow*, Moskwa 2001.

⁸ *Sibir w istorii i kulturie polskiego naroda*, red. A. Kuczynskiego i P. Romanowa, Moskwa 2002. Jest to rosyjska edycja książki wydanej wcześniej w języku polskim, dedykowanej B. Piłsudskiemu

Potrzebę taką dostrzegają także historycy polscy (A. Kijas, E. Kaczyńska, W. Masiarz, F. Nowiński, W. Śliwowska, J. Trynkowski), etnologowie (Z. Jasiewicz, A. Kuczyński, M. Koško, S. Szynkiewicz), historycy literatury (J. Borowczyk, J. Fiećko, Z. Trojanowiczowa) i historycy nauki (J. Róziewicz, Z. Wójcik) podejmujący coraz częściej tematykę badawczą z zakresu kontaktów polsko-rosyjskich, a różne akademickie ośrodki krajowe organizują konferencje z tego zakresu (Kraków, Lublin, Poznań, Wrocław), których pokłosiem są monotematyczne tomy studiów. Prestiżowy kwartalnik „Przegląd Wschodni”, założony i redagowany przez Jana Malickiego, po wielokroć używa swych łamów dla autorów piszących na te tematy. Redakcja tego periodyku przyznaje także od roku 1993 prestiżowe nagrody za tzw. prace wschodnioznawcze, w tym również dla badaczy zagranicznych. Do grupy tej kategorii laureatów zaliczyć należy Daniela Beauvois, Władimira Djakowa, Bohdana Osadczyka, Jewgienija Gorelika i innych, a wśród nich Władysława M. Łatyszewa, przez wiele lat dyrektora Obwodowego Muzeum Krajoznawczego w Južno-Sachalińsku, inicjatora utworzenia na tym odległym krańcu Federacji Rosyjskiej Instytutu Dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego.

Na zainteresowania W.M. Łatyszewa postacią B. Piłsudskiego zwróciłem uwagę w roku 1975, gdy rozpoczął on publikować prace historyczne dotyczące dziejów muzealnictwa sachalińskiego, w których odnaleźć można było pewne wątki potwierdzające znaczący wkład B. Piłsudskiego w rozwój ekspozycji etnograficznych w tych placówkach. Potem w roku 1989 miałem okazję poznać go osobiście, gdy wraz z profesorem Zbigniewem Wójcikiem odbywałem studyjną podróż na Kamczatkę i do Władywostoku. To dzięki W.M. Łatyszewowi dane nam było gościć na Sachalinie, wówczas jeszcze wyspie w zasadzie zamkniętej dla obcokrajowców i odwiedzić miejsca związane z Bronisławem Piłsudskim. W.M. Łatyszew był wówczas dyrektorem Obwodowego Muzeum Krajoznawczego w Južno-Sachalińsku, w którym rozwinał prace badawcze nad wkładem B. Piłsudskiego w badania etnograficzne na Sachalinie, Pomorzu Amurskim i na Hokkaido. Muzeum usytuowane jest w reprezentacyjnym budynku Južno-Sachalińska, powstałym w czasach, gdy miasto to nosiło nazwę Tojohara, to jest wówczas, gdy południowy Sachalin należał do Japonii. Zarówno sam budynek, jak i jego otoczenie potwierdzało wielką staranność jego dyrekcji o rangę tej placówki muzealnej. Równie okazałe prezentowały się sale ekspozycyjne, biblioteka i magazyny. Już wówczas znajdowała się tam ekspozycja dotycząca B. Piłsudskiego. O dalszych zamiarach w tym zakresie opowiadał nam W.M. Łatyszew, który już wówczas posiadał kontakty nauko-

i noszącej tytuł *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 1998. Rosyjska edycja tej książki spotkała się z licznymi recenzjami w Federacji Rosyjskiej. Tu podkreślić należy, że jest to pierwsza w języku rosyjskim książka omawiająca tak szeroko związki polsko-syberyjskie. Jej ukazanie się w Rosji zawdzięczamy Ambasadzie RP w Moskwie oraz Halinie Subotowicz-Romanow, prezydentowi Kongresu Polaków w Rosji.

we z badaczami japońskimi podejmującymi wątek wkładu B. Piłsudskiego w badania kultury ajnoskiej, planował zorganizowanie konferencji naukowej poświęconej temu zesłańcowi i etnografowi oraz przygotowywał się do zorganizowania wystawy jemu poświęconej w Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie. Obie te inicjatywy zostały urealnione. Wystawa ta miała miejsce w roku 1991 i cieszyła się szerokim zainteresowaniem społeczności Warszawy⁹. Również w roku 1991 odbyła się w Južno–Sachalińsku międzynarodowa konferencja¹⁰, podczas której odsłonięto wspomniany powyżej pomnik B. Piłsudskiego. Rzec można, że od tego momentu zacieśniły się kontakty W.M. Łatyszewa z badaczami polskimi. Trzykrotnie był on w Polsce w latach 1992, 1997 i 1999, pogłębiając swoje studia dotyczące życia i pracy B. Piłsudskiego. W roku 2003 W.M. Łatyszew otrzymał prestiżową nagrodę „Przeglądu Wschodniego” za rok 2002.

Jury nagrody to: prof. Andrzej Ajnenkiel — Instytut Historii PAN, prof. Juliusz Bardach — Uniwersytet Warszawski, Andrzej Chodkiewicz — Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, Adolf Juzwenko — dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Jan Malicki — redaktor naczelny „Przeglądu Wschodniego”, prof. Stanisław Mossakowski — Instytut Sztuki PAN, Andrzej Przewoźnik — Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, prof. Elżbieta Smułkowa — Uniwersytet Warszawski, Ewa Gieysztor oraz Marek Karp — laureat nagrody im. Aleksandra Gieyszтора w 2000 roku. W edycji nagrody za rok 2002 uhonorowano następujących autorów krajowych i zagranicznych. Nagrody krajowe *ex aequo* otrzymali: Michał Janocha z Warszawy za książkę pt. *Ukraińskie i białoruskie ikony świąteczne w dawnej Rzeczypospolitej* oraz Paweł Piotr Wiczorkiewicz z Warszawy za książkę pt. *Łańcuch śmierci. Czystka w Armii Czerwonej 1937–1939*. W kategorii książek zagranicznych jury wyróżniło autorów: Leonida Zaszkilniaka i Mykołę Krykuna ze Lwowa za książkę pt. *Istori-ja Polščy*, opublikowaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Lwowskiego. Nagrodę specjalną przyznano W.M. Łatyszewowi z dalekiego Južno–Sachalińska za całokształt działalności badawczej i organizacyjnej związanej z dokumentacją dziedzictwa naukowego Bronisława Piłsudskiego.

Wręczenie nagród odbyło się 15 marca 2003 roku na Uniwersytecie Warszawskim. Fundatorami nagród byli: Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Radio Polonia — Program dla Zagranicy, Polskie Radio S.A. oraz tradycyjnie już — Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Obowiązki zawodowe nie pozwoliły przybyć na tę uroczystość laureatowi W.M. Łatyszewowi, który otrzymał ją 2 lipca 2003 roku z rąk ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Rosji, prof. Stefana

⁹ J. Żytek, *Bronisław Piłsudski 1866–1918*, w: *Bronisław Piłsudski badacz ludów Dalekiego Wschodu. Katalog wystawy Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie*, Warszawa 1991; [Z.Z.], *Tę wystawę należy zobaczyć. Zbiory Bronisława Piłsudskiego*, „Słowo Powszechne”, 1992, nr 7, s. 6.

¹⁰ A. Kuczyński, *Międzynarodowa ocena dorobku badawczego B. Piłsudskiego nad tubylczymi ludami Sachalinu. Konferencja naukowa — Južno–Sachalińsk 1991*, „Niepodległość”, 1993, t. XLVI, s. 176–190.

Mellera, w siedzibie Ambasady RP w Moskwie. Na uroczystość tę przybyli liczni goście reprezentujący moskiewskie środowisko naukowe, dziennikarze oraz członkowie moskiewskiej Polonii. Wydarzenie to zostało odnotowane m.in. na łamach wysoko nakładowej „Litieraturnoj Gaziety”, rozpowszechnianej na terenie całej Federacji Rosyjskiej, w artykule pt. *Pocztotnyj Poliak Sachalina* (nr 28 z dnia 9–15 lipca 2003). Autorem tej publikacji był laureat, który raz jeszcze przyczynił się do spopularyzowania w Rosji postaci B. Piłsudskiego i jego twórczych osiągnięć na niwie etnografii.

Władysław M. Łatyszew urodził się w 1939 roku na Ukrainie. Ukończył studia historyczne na Uniwersytecie w Odessie. Początkowo pracował jako nauczyciel historii w szkole, potem w Muzeum Krajoznawczym w Odessie. W 1971 roku przybył na Sachalin i rozpoczął pracę na stanowisku zastępcy dyrektora ds. naukowych w Obwodowym Sachalińskim Muzeum Krajoznawczym, którego później został dyrektorem (1975 r.). Na tej dalekiej wyspie, na krańcach rosyjskiego Dalekiego Wschodu laureat podejmował wielorakie zadania na rzecz rozwoju powierzonej mu placówki muzealnej. Przyznanie mu nagrody „Przeglądu Wschodniego” to ważny moment, ażeby spojrzeć na jego działalność naukową i organizacyjną jako na wzajemnie przenikającą się całość przedsięwzięć z tego zakresu. Po pierwsze, należy stwierdzić szczególnie twórczy i sprawny organizacyjnie sposób zarządzania placówką muzealną w Južno–Sachalińsku. W pracy tej od samego początku (1971), gdy objął stanowisko zastępcy dyrektora do spraw naukowych, nie kwestionując dotychczasowych działań tej jednostki, nadał zakresowi pojęciowemu „muzeum placówką naukową” nową formułę, co w rezultacie doprowadziło do poszerzenia roli muzeum i jego znaczenia w życiu naukowo–badawczym wyspy. Z jednej strony dbał o wzbogacanie muzealnej kolekcji w poszczególnych jego działach, z drugiej zaś dostrzegał pilną potrzebę pełnego jej opisu i działalności ekspozycyjnej. Takie konsekwentne przestrzeganie tej zasady wzmacniało jego pozycję i zgodnie z właściwą sobie metodą postępowania naukowo–dokumentacyjnego, zjednywał dla muzeum coraz szerszy krąg miejscowej administracji. Był też zwolennikiem zasady, iż sensowny sposób porozumienia międzyludzkiego jest ważnym elementem integrującym zespół pracowniczy. Nie sposób wyliczyć tu wielu istotnych i ważnych dla prezentacji osoby laureata powiązań zachodzących między praktyczną działalnością muzealną a sferą badawczą tej placówki. Najogólniej mówiąc łączyły się w niej cele związane z gromadzeniem kolekcji, odpowiednim jej zabezpieczeniem materialnym, opracowaniem naukowym, działalnością wystawienniczą przy równoczesnym rozwoju przedsięwzięć edytorskich ukazujących muzeum jako ważny ośrodek rozwoju wiedzy o regionie, jego przeszłości i teraźniejszości, rzec można kształtowania swoistego pojęcia małej sachalińskiej ojczyzny. Tym zadaniom laureat umiał podołać, zapisując się w dziejach sachalińskiego muzealnictwa. Sam zresztą pisał o historii muzealnictwa na Sachalinie, o działalności społeczno–kulturalnej na wyspie, np. o teatrze sachalińskim, o kulturalnych i literackich związkach wyspy z zachodnimi obszarami Rosji,

o żegludze na Sachalinie i roli portów leżących na jego wybrzeżach. Organizował konferencje naukowe, starał się o nawiązanie kontaktów naukowych z badaczami z centralnej części ZSRR/Rosji, np. ze wspomnianym już B. Polewojem, Niwchem Czunerem Taksamim, etnografem pracującym w Leningradzie/Sankt Petersburgu, z B. Szostakowiczem z Irkucka, z pracownikami bibliotek i archiwów w Moskwie, Tomsku, Władywostoku. Śledząc ten rozwój jego działalności muzealnej i naukowo-badawczej, widać w nim wyraźnie, że gdzieś od połowy lat 70. XX stulecia zaczął interesować się postacią B. Piłsudskiego.

Wspomniane powyżej zainteresowania zasługują niewątpliwie na oddzielne omówienie, tutaj jednak, zgodnie z inną konwencją artykułu, przedstawione zostaną nader pobieżnie. Dość stwierdzić, że to W.M. Łatyszew wprowadził na nowo postać B. Piłsudskiego, zesłańca i katorżnika, badacza kultury tubylczych ludów Sachalinu do dziejów etnografii rosyjskiej. Przedtem bowiem postać ta pozostawała na uboczu etnografów radzieckich, no może z wyjątkiem niektórych autorów zajmujących się folklorem Ajnów i Niwchów oraz szamanizmem. Konkretyzując, stwierdzić należy, że laureat nagrody „Przeglądu Wschodniego” nadał nowy impuls tym badaniom w szerokiej konwencji mieszczącej się w formule: „B. Piłsudski — życie — dzieło — recepcja”.

O sukcesie autorskim, edytorskim i naukowym W.M. Łatyszewa związanym z postacią B. Piłsudskiego zadecydowało wiele czynników. Niewątpliwie istotne tu były jego zdolności organizacyjne; pewne jest także i to, że zafascynował się on tą postacią, a także fakt najważniejszy — upadek ZSRR, w którym niechętnie podejmowano ten wątek związany z badaniami i obserwacjami etnograficznymi B. Piłsudskiego na Sachalinie, ze względu na jednoznaczną wymowę tego nazwiska. Te niekwestionowane zasługi naszego rodaka w poznaniu kultury tubylczych ludów wyspy Sachalin mogły też mieć tak istotne znaczenie, że po „pięriestrojce” zajęcie się tą postacią stawało się formą koniecznego do spłacenia długu. Myślę, że fakt ten wspomagał także W.M. Łatyszewa w powołaniu w 1997 roku Instytutu Dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego w Južno-Sachalińsku. Instytutem tym kieruje do chwili obecnej. Laureat jest postacią wyjątkową, a jego pracę naukową i organizacyjną dokumentuje bogata bibliografia obejmująca około 200 publikacji (książki, artykuły naukowe i publicystyczne)¹¹.

Będąc pomysłodawcą, a następnie realizatorem tego przedsięwzięcia, miał za sobą laureat wiele publikacji poświęconych postaci tego niezwykłego człowieka. W 1991 roku zorganizował międzynarodową konferencję jemu poświęconą. Wtedy też odsłonięto pomnik B. Piłsudskiego w Južno-Sachalińsku, tak więc postać ta

¹¹ W artykule W.M. Łatyszewa pt. *Materiały do bibliografii publikacji o Bronisławie Piłsudskim w języku rosyjskim* opublikowanym na łamach „Ludu” (1994, t. 77, s. 205–222) znajduje się 21 jego publikacji poświęconych B. Piłsudskiemu. Od daty opublikowania tej bibliografii ogłosił on wiele innych artykułów na ten temat w języku polskim, rosyjskim, angielskim i japońskim. W moim posiadaniu znajduje się pełna bibliografia publikacji W.M. Łatyszewa, które ukazały się do czasu przyznania jemu nagrody „Przeglądu Wschodniego”.

wpisywała się w pejzaż medialny wyspy oraz w jej naukowe dziedzictwo. Laureat wydał też m.in. zbiór listów do Lwa Szternberga, zatytułowany *Bronisław Piłsudskij. Dorogoj Lew Jakowlewicz. Pisma L.J. Szternbergu, 1893–1917* (Južno–Sachalińsk 1996). Jak już wspomniano, dokonania autorskie laureata nie zamykają się tylko w obszarze czasopiśmienniczym. Ostatnio np. wydał on wspólnie z Koichi Inoue z Uniwersytetu Hokkaido w Sapporo książkę pt. *Narodnoje is-skustwo sachalińskich ajnow/Sakhalin Ainu Folk Craft* (Sapporo 2002)¹². Publikuje on też zebrane w jedną całość folklorystyczne zapisy B. Piłsudskiego dotyczące Ajnów. W jego bogatym piśmiennictwie są takie pozycje, które na stałe weszły do kanonu publikacji poświęconych życiu i pracy naszego rodaka badającego kulturę Ajnów, Niwchów i Oroków. Dotyczy to szczególnie działalności naukowej Bronisława Piłsudskiego, którego biografii W.M. Łatyszew jest świetnym znawcą.

Wspomniany Instytut wydaje czasopismo pod nazwą „Izwestija Instituta Nasledija Bronisława Piłsudskiego” (dotychczas ukazało się 7 tomów), które cieszy się wysoką oceną merytoryczną uczonych. Należy zwrócić uwagę, iż rzeczą niezwykle rzadką w nauce jest powołanie naukowego instytutu dotyczącego edycji i dokumentacji dorobku naukowego jednego tylko uczonego. Właśnie taką placówką jest wspomniany Instytut, założony przez W.M. Łatyszewa. Podkreślić należy, że zespół kierowany przez niego jest wyjątkowo kompetentny w pracach zmierzających do przedstawienia całościowego dorobku naukowego Bronisława Piłsudskiego. On sam zaś wspiera swą wiedzą oraz źródłami historycznymi wielu uczonych w Rosji, Japonii, Niemczech, Stanach Zjednoczonych, a także i w Polsce, podejmujących w swych pracach różne wątki naukowej i życiowej drogi Bronisława Piłsudskiego. Tutaj tylko dodać jeszcze należy, że dokonania Bronisława Piłsudskiego uznane zostały w nauce światowej za ważne osiągnięcie w historii polskich obserwacji i badań etnograficznych ludów innych kontynentów. Dowodem tego jest m.in. monumentalna edycja jego prac pt. *The Collected Works of Bronisław Piłsudski*, realizowana przez prestiżową oficynę Walter de Gruyter & Co. z Berlina i Nowego Jorku, przy wydawaniu której aktywnie uczestniczy W.M. Łatyszew, a także cykliczne kongresy międzynarodowe (Sapporo 1985, Južno–Sachalińsk 1991, Kraków–Zakopane 1999 i planowany na najbliższy okres kongres w Wilnie).

Antoni Kuczyński